

УДК 331.46(477)

Черничук Л. В., к.е.н., доцент,
Буковинський державний фінансово-економічний університет,
м. Чернівці

Стохастичність соціально-економічних наслідків виробничого травматизму в Україні

Статтю присвячено дослідженню нинішнього рівня охоплення виробничої сфери державним статистичним спостереженням щодо виробничого травматизму, величезним обсягам тіньової зайнятості, недолікам у розслідуванні та обліку нещасних випадків на виробництві; вказані негативні наслідки і втрати. Привернуто увагу до проблем травматизму на виробництві та необхідності їх вирішення не тільки представниками центральних та місцевих органів влади, роботодавцями, а й широкої громадськості

Ключові слова: *Стохастичність, охорона праці та здоров'я працівників, безпека виробничих процесів, демографічна загроза, виробничий травматизм.*

Статья посвящена исследованию нынешнего уровня охватывания производственной сферы государственным статистическим наблюдением относительно производственного травматизма, огромным объемам теневой занятости, недостаткам в расследовании и учете несчастных случаев на производстве; указаны негативные последствия и потери. Привлечено внимание к проблемам травматизма на производстве и необходимости их решения не только представителями центральных и местных органов власти, работодателями, но и широкой общественности.

Ключевые слова: *стохастичность, охрана труда и здоровья работников, безопасность производственных процессов, демографическая угроза, производственный травматизм.*

The article is devoted research of present level of scope of production sphere a state statistical supervision in relation to a production traumatism, to the enormous volumes of shadow zanyatosti, to failings in investigation and account of industrial accident; negative consequences and losses are indicated. Come into a notice to the problems of traumatism on a production and necessity of their decision by not only the representatives of central and local organs of power, employers but also wide public.

Keywords: *stochastic, labour and health of workers protection, safety of production processes, demographic threat, production traumatism.*

Постановка проблеми. Одним із міжнародних прав людини є право на працю і не просто на працю, а на безпечну працю.

На перше місце завжди ставиться право на життя як найважливіше право, без забезпечення якого стає безглуздою постановка питання про дотримання решти прав і свобод. Проте дотримання лише одного права на життя є недостатнім для повноцінного існування та розвитку особистості в суспільстві. Для цього потрібні повага та забезпечення інших прав і свобод. Міжнародні контрольні механізми й процедури в галузі прав людини не завжди можуть упоратися із завданнями, що стоять перед ними. Вони іноді дублюють одне одного, вимагають надлишкових фінансових витрат, приймають необ'єктивні рішення. Але їх створення і збільшення кількості – відображення об'єктивної тенденції міжнародного життя. Тому на перший план висувається необхідність їх раціоналізації й удосконалення.

Питання поліпшення умов праці стають дедалі актуальнішим і широко обговорюються на загальнодержавному, обласному та районному рівнях.

Глобальна вагомість і актуальність проблеми викликала стурбованість передових представників світової науки, особливо в сферах, що стосуються охорони здоров'я в частині охорони праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний аналіз наукових досліджень щодо основних показників охорони праці в Україні показав, що вагомий внесок у зазначений напрям зробили вітчизняні вчені-економісти: Л. М. Абалкін, О. В. Акіліна, Д. П. Богиня, М. Д. Бойко, О. В. Бріт, О. А. Грیشнова, М. О. Катречко, Р. М. Ковтун, Е. М. Лібанова, Г. Я. Лук'яненко, О. О. Солтисік, В. Г. Федоренко, Л. О. Яневич та ін.

Окремі аспекти аналізу стану охорони праці аналізувалися в дослідженнях М. Г. Александрова, А. А. Абрамової, М. Й. Бару, Я. І. Безуглої, Н. Б. Болотіної, П. А. Бущенко, В. С. Венедіктова, Г. С. Гончарової, В. Я. Гоца, В. В. Жернакова, І. В. Зуба, П. О. Ізуїти, Р. І. Кондратьєва, Л. І. Лазор, П. Д. Пилипенка, С. М. Прилипка, В. І. Прокопенка та ін.

Постановка завдання. Сьогодні проблема загрози здоров'ю працівників на виробництві розглядається світовою спільнотою як сьома додаткова до шести раніш визначених загроз планетарного масштабу (загроза світової війни, екологічні катаклізми, контрасти в економічних рівнях країн планети, демографічна загроза, нестача ресурсів планети, наслідки науково-технічної революції науко – і техногенного походження).

Виклад основного матеріалу. Стаття 13 Закону України «Про охорону праці» вимагає від роботодавців розроблення і реалізацію на кожному підприємстві ефективної системи управління охороною праці (СУОП). Система управління охороною праці – частина загальної системи управління організацією, яка сприяє запобіганню нещасних випадків на виробництві, а також небезпеки для третіх осіб, що виникають у процесі господарювання, і включає в себе комплекс взаємопов'язаних заходів на виконання вимог законодавчих та нормативно-правових актів з охорони праці.

У рамках обговорення, що відбулися в ході однієї з найбільших конференцій з охорони праці, що була організована Європейською комісією в Брюсселі 28 квітня 2014 року, 6 червня 2014 року учасники конференції прийняли Стратегічну рамкову програму Євросоюзу з охорони здоров'я і безпеки праці на робочому місці на 2014-2020 роки. Минула програма діяла з 2007 по 2012 роки.

У чому сенс цієї програми? Щороку OSHA (Європейське агентство з безпеки і гігієни праці) підводить підсумки травматизму по всьому світу. Щороку більше 4000 працівників гинуть в результаті нещасних випадків на виробництві, більше трьох мільйонів працівників стають потерпілими в наслідок важких нещасних випадків. Близько чверті працівників вважає, що їх здоров'я і безпека знаходиться під постійною загрозою, ще 25 % вважають, що вже підпали під вплив шкідливих і (або) небезпечних умов праці. Як наслідок, окрім страждань людей страждає і економіка країн. По приблизним розрахунках, Німеччина втрачає у продуктивності 3,1 % ВВП із-за нещасних випадків, а витрати Великобританії на соціальне забезпечення, знову ж таки пов'язане з численними випадками, складає більше 2,3 млн фунтів в рік.

Запобігання ризикам і пропаганда безпеки і здоров'я праці сприяє благополуччю та здоров'ю працівників, покращує продуктивність і конкурентоспроможність. Соціально-економічні витрати виробництва, пов'язані з охороною праці і нещасними випадками, показують, що 1 євро, вкладений в профілактику травматизму, повертає компанії від 1,29 до 2,89 євро. Таким чином, інвестування в здоров'я та безпеку на робочому місці вигідно і працедавцеві, і працівникові.

Економічний розвиток і розвиток здоров'я суспільства – зовсім не те саме. Економічне зростання покращує стан здоров'я тільки у випадку правильної соціально направленої політики, яка розглядає наслідки прогресу для здоров'я людей. Який може бути сенс у економічних здобутках модернізації чи прогресу,

коли вони перекреслюються затратами на медичну допомогу, втраченою працездатністю, передчасною смертю від хвороб, що можуть бути відвернуті?

Рівні виробничого травматизму і професійної захворюваності є основними показниками стану охорони праці в тій чи іншій сфері економічної діяльності, регіоні і в цілому в державі. Нинішній його стан в державі оцінюється як критичний. Не дивлячись на щорічну оптимістичну динаміку зниження кількості нещасних випадків, пов'язаних з виробництвом, за даними Держгірпромнагляду, рівень травматизму на виробництві в Україні, згідно даних Держкомстату, залишається високим.

Серед багатьох факторів, які зумовлюють такий стан, можна виділити такі основні:

1. Незадовільні умови праці, що не відповідають санітарно – гігієнічним вимогам, у яких станом на 31.12.2013 р. в Україні працювало 1 млн 186,7 тис. працівників, що становить 29,5 % працівників, охоплених державним статистичним спостереженням відносно умов праці.

Важливо відмітити, що на роботах з важкими і шкідливими умовами праці у 2013 році працювало 252,6 тис. жінок. Це негативно позначається на стані їх здоров'я, викликає порушення перебігу вагітності, вади розвитку плоду та патологію серед народжених, що призводить до погіршення демографічної ситуації в Україні, в цілому.

Дані статистичних спостережень за останні 9 років показують, що при зменшенні майже на 420 тис. штатних працівників на підприємствах, де проводяться зазначені спостереження. питома вага працівників, які працюють в умовах що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам, стабільно зростає.

Особливо складна ситуація з умовами праці відмічається на підприємствах приватної форми власності, малого та середнього бізнесу та індивідуальної зайнятості, більшість з яких не охоплені державним статистичним спостереженням щодо умов праці.

Це призводить до порушення соціальних прав зазначених працівників, особливо щодо надання їм пільг і компенсацій, передбачених статтею 7 Закону України «Про охорону праці» та статтею 168 Кодексу законів про працю України.

2. Надзвичайно великі обсяги тіньової зайнятості – близько 4,8 млн працівників, які працюють без офіційного оформлення трудових відносин з роботодавцем.

Це сектор, який не охоплений ні державним наглядом у сфері праці та охорони праці, ні відповідним державним статистичним спостереженням. Саме в ньому відбувається масове приховування нещасних випадків на виробництві, в результаті чого Україна має чи не найгірше у світі співвідношення кількості загиблих на виробництві до загальної кількості потерпілих від нещасних випадків на виробництві (в середньому за останні роки 1 до 10), в той час коли в країнах Євросоюзу цей показник коливається 1 до 150 – 1 до 1000.

Це означає, що понад 4 мільйони працівників не можуть бути захищені системою охорони праці, тисячі потерпілих і членів їх сімей (у разі смерті працівника внаслідок травми чи професійного захворювання) не отримують належного відшкодування заподіяної шкоди в результаті зазначених випадків, а дійсний стан виробничого травматизму не знає ніхто. За оцінками Світового банку, який здійснював в Україні відповідні дослідження, рівень травматизму на українських підприємствах вищий від офіційних статистичних даних в десятки разів.

3. Наявність значних недоліків у: виконанні державної політики (законодавства) з охорони праці; формуванні державної системи управління

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ
(за видами економічної діяльності)

охороною праці як в окремих галузях економіки так і в адміністративно-територіальних одиницях (далі – АТО) України; запровадженні економічних методів стимулювання роботодавців щодо попередження настання нещасних випадків на виробництві; виконанні центральними органами виконавчої влади і роботодавцями вимог законодавства з охорони праці та фінансуванні заходів і засобів з охорони праці, перелік яких, передбачений постановою Кабінету Міністрів України від 27 червня 2003 р. № 994.

Загальна характеристика травматизму на виробництві протягом зазначених років представлена у таблиці 1, матеріали якої свідчать, що, в Україні, в середньому, щорічно на виробництві реєструвалось 12,7 тис. нещасних випадків, в яких травмувалось 13,0 тис. працівників.

Таблиця 1

**Загальна характеристика виробничого травматизму в Україні
протягом 2009-2013 років**

№ з/п	Характеристики виробничого травматизму	Роки					В середньому *
		2009	2010	2011	2012	2013	
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Кількість нещасних випадків	14633	14180	12792	11723	10185	12703
2.	Кількість потерпілих, осіб	15028	14481	13009	12077	10405	13000
3.	Кількість нещасних випадків зі смертельним наслідком	1311	1323	1299	1287	1125	1269
4.	Кількість загиблих, осіб	1352	1364	1337	1327	1163	1309
5.	Питома вага нещасних випадків зі смертельним наслідком у загальній кількості нещасних випадків, %	9,0	9,3	10,2	11,0	11,0	10,1
6.	Питома вага загиблих у загальному числі потерпілих від нещасних випадків на виробництві, %	9,0	9,4	10,2	11,0	11,2	10,2
7.	Питома вага нещасних випадків, пов'язаних з виробництвом, у загальній кількості зареєстрованих нещасних випадків, %	84,5	84,2	77,6	83,0	81,8	83,6
8.	Питома вага нещасних випадків зі смертельним наслідком, пов'язаних з виробництвом у загальній кількості зареєстрованих нещасних випадків зі смертельним наслідком, %	42,3	40,4	43,2	42,6	38,9	41,5
9.	Відношення числа нещасних випадків зі смертельним наслідком до загального числа нещасних випадків	1 до 11,2	1 до 10,7	1 до 9,8	1 до 9,1	1 до 9,2	1 до 10,0
10.	Кількість групових нещасних випадків (коли потерпіло або загинуло 2 і більше працівників)	194	189	207	219	151	192

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ
(за видами економічної діяльності)

11.	Кількість працівників, які потерпіли в результаті настання групових нещасних випадків	592	492	425	577	374	492
12.	Кількість групових нещасних випадків зі смертельним наслідком	47	53	79	76	52	61
11.	Кількість працівників, які загинули в результаті настання групових нещасних випадків зі смертельним наслідком	88	94	117	116	90	101
12.	Частота травмування працівників на 1000 працюючих – Кч	1,4	1,4	1,3	1,2	1,1	1,3
13.	Частота смертельного травмування (загибелі) працівників на 100000 працюючих – Кчс	12,5	13,1	13,0	12,8	12,3	12,7
14.	Відношення числа загиблих до числа травмованих	1 до 11,1	1 до 10,6	1 до 9,7	1 до 9,1	1 до 9,0	1 до 9,9
15.	Кількість людино-днів тимчасової непрацездатності, зумовленої травмуванням в результаті настання нещасного випадку на виробництві, тис.	547,3	529,2	482,0	451,6	393,0	480,6
16.	Коефіцієнт тяжкості травмування – середня тривалість тимчасової непрацездатності в людино-днях, зумовленої травмуванням одного потерпілого внаслідок настання нещасного випадку на виробництві – Кт	33,7	36,5	37,1	37,4	37,8	36,5
17.	Установлена інвалідність – усього осіб, в т.ч.	–*	–*	–*	995	916	–
	І групи	–*	–*	–*	48 (5%)*	49(5)	–
	П групи	–*	–*	–*	224 (22%)	213 (23%)	–
	Ш групи	–*	–*	–*	723 (73%)	654 (72%)	–
18.	Окремі матеріальні наслідки нещасних випадків на виробництві, (виплачено протягом звітного року), млн грн:						
	а) відшкодування потерпілим, членам сімей та утриманцям померлих:	21,3	21,1	22,8	22,4	22,1	21,9
	– в тому числі за перші 5 днів тимчасової непрацездатності, що оформлені листком непрацездатності	10,3	11,5	12,7	12,7	12,0	11,8

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ
(за видами економічної діяльності)

– інші виплати потерпілим, членам сімей та утриманцям померлих, здійснені за рахунок коштів підприємства	11,0	9,6	10,1	9,6	10,0	10,1
б) вартість зіпсованого устаткування, зруйнованих будівель, споруд (нараховано)	15,0	4,3	5,5	6,5	5,1	7,3
в) сума штрафів за настання з вини підприємства нещасних випадків на виробництві або їх приховування (нараховано), млн грн	0,2	0,2	0,1	0,3	0,2	0,2

Примітка:

В середньому – із заокругленням (до цілих чисел або до першого знаку після коми);*

– – дані відсутні, тому середні показники не розраховувались;*

5% – у відсотках до загального числа інвалідів (із заокругленням до цілого числа).*

Щорічні середні загальні витрати на відшкодування потерпілим внаслідок нещасних випадків на виробництві склали:

– майже 22,0 млн грн; з них – більше половини – на оплату перших п'яти днів тимчасової непрацездатності, зумовленої травмуванням працівника;

– 10,1 млн грн – сума інших виплат потерпілим, членам сімей та утриманцям померлих, здійснених за рахунок коштів підприємства;

– 0,2 млн грн – сума нарахованих штрафів за настання з вини підприємства нещасних випадків на виробництві або їх приховування;

Необхідно зазначити, що в Україні, протягом 2009-2013 років, відмічається постійне зменшення кількості працівників, охоплених державним статистичним спостереженням щодо травматизму на виробництві – з 10,8 млн осіб (2009) до 9,4 млн (2013).

Цим у певній мірі можна пояснити зменшення показників виробничого травматизму у 2013 році у порівнянні з 2012 (оскільки зменшилась кількість працівників, які мають ризик травмування внаслідок нещасного випадку на виробництві). Крім того, значне зменшення кількості працівників підкреслює хибність проведення аналізу виробничого травматизму за абсолютними цифрами кількості нещасних випадків, які зареєстровані в окремих АТО України або серед працівників підприємств певних видів економічної діяльності.

Протягом зазначеного періоду в окремих АТО на виробництві зареєстровано: від 33 (Закарпатська область, 2013) до 4714 (Донецька, 2009) нещасних випадків (пов'язаних і непов'язаних з виробництвом), а також – від 2 (Закарпатська, 2013) до 181 (Донецька, 2010) – нещасних випадків зі смертельним наслідком.

У 2013 році у порівнянні з 2012 збільшилась кількість нещасних випадків на виробництві тільки у Рівненській (на 17,7 %) і Тернопільській (в 1,6 рази) областях.

В інших областях України протягом зазначеного періоду щорічно реєструвалася різна кількість нещасних випадків на виробництві. Це пояснюється наявністю та неоднорідністю на підприємствах АТО тих факторів виробництва, які істотно впливають на вірогідність виникнення нещасних випадків та загибелі при цьому працівників, а саме:

– неоднаковою кількістю підприємств певного виду економічної діяльності,
– відмінностями у чисельності, статевому та віковому складі працівників цих підприємств,

– різними ризиками травмування в залежності від застосування певних видів виробничої технології, сировини, виконання окремих видів робіт, особливо робіт підвищеної небезпеки, а також різним технічним станом виробничого обладнання, особливо обладнання підвищеної небезпеки;

– неоднаковими умовами праці, які істотно впливають на види подій, що призводять до травмування або загибелі працівників, та причини настання нещасних випадків.

Саме тому, оцінка рівня виробничого травматизму, а тим більше порівняння окремих АТО України та окремих видів економічної діяльності за такою характеристикою виробничого травматизму, як кількість нещасних випадків, які виникли і зареєстровані в них, не може показати реальну картину поширення виробничого травматизму.

Для порівняльного аналізу стану виробничого травматизму в окремих АТО та серед працівників підприємств окремих видів економічної діяльності повинні використовуватись тільки відносні показники (коефіцієнти) травматизму на виробництві.

У середньому в Україні щорічно реєструвалось 192 групових нещасних випадків, в тому числі – 61 – зі смертельним наслідком; у групових нещасних випадках потерпіло 492 працівників, майже п'ята частина з яких – загинула.

Протягом зазначеного періоду показники частоти травмування працівників в Україні в середньому становили :

а) коефіцієнт частоти травмування (на 1000 працюючих) (*Кч*)– 1,3;

б) коефіцієнт частоти смертельного травмування (на 100000 працюючих) – (*Кчс*) – 12,7;

в) коефіцієнт тяжкості травмування – (*Кт*), який постійно збільшувався: з 33,7 (2009) до 37,8 (2013), складаючи в середньому – 36,5.

У 2012 році після настання нещасних випадків на виробництві стали каліками 995 працівників (8,5 % загального числа травмованих). З них – інвалідами першої групи – 48 працівників, другої – 224, а третьої – 723.

У 2013 році аналогічні цифри склали, відповідно: 916, 49, 213 і 654 особи; питома вага інвалідів різних груп у загальній їх кількості практично не змінилась.

У середньому по Україні показник віднесення нещасних випадків без смертельного наслідку до таких, що пов'язані з виробництвом становить 83,6 %; в окремих областях – від 37,4 % (Херсонська, 2009) до 92,3 % (Донецька, 2009), відмінність у цих показниках складає 2,5 рази.

Необхідно відзначити, що менші показники відмічались щорічно у 13-19 АТО України, а найгірші – зареєстровані у Закарпатській, Одеській, Тернопільській, Херсонській Чернівецькій областях та у м. Севастополі.

Протягом 2009-2013 років відбувалося постійне погіршення цього показника тільки у двох областях: Вінницькій та Дніпропетровській, а за період 2011-2013 роки – найбільше – у: Запорізькій – з 83,0 % до 72,2 % – на 15,0 %, Тернопільській – 74,7 % до 62,9 % – на 18,8 % та Черкаській – з 82,9 % до 64,8 % – на 27,9 % областях та у м. Києві – з 71,5 % до 65,6 % – на 9,0 %.

У ці ж роки покращення показника віднесення нещасних випадків до таких, що пов'язані з виробництвом, відбулося у Луганській – з 89,5 % до 91,8 % – на 2,3 % та Хмельницькій з 76,8 % до 82,4 % – на 7,3 % областях.

Набагато гіршими виглядають протягом цього періоду в Україні показники віднесення до таких, що пов'язані з виробництвом, нещасних випадків зі смертельним наслідком.

У середньому по Україні цей показник становить лише 41,5 %, – тобто із 10 українських сімей, що втратили годувальника внаслідок нещасного випадку зі

смертельним наслідком на виробництві, тільки 4 сім'ї отримують у повному обсязі виплати, що передбачені для них державним соціальним страхуванням від нещасного випадку на виробництві.

Практична стабілізація цього показника переконливо свідчить про відсутність усякого прогресу в питаннях поліпшення проведення спеціального розслідування таких нещасних випадків.

В окремих областях України цей показник становив від 14,3 % (Миколаївська, 2009) до 80,0 % (Тернопільська, 2013), відмінність у цих показниках становить 5,6 раза.

Такі показники розкривають дуже небезпечну для України тенденцію, при збереженні якої вона може перетворитися в країну, де на виробництві реєструються переважно нещасні випадки зі смертельним наслідком, чого не можна допустити.

Крім того, віднесення нещасних випадків зі смертельним наслідком до таких, що не пов'язані з виробництвом, залишає без належного матеріального відшкодування тисячі травмованих, а також сімей загиблих, які з втратою годувальника фактично залишаються здебільшого без засобів для існування.

При таких спеціальних розслідуваннях не встановлюються дійсні причини настання нещасних випадків на виробництві та види подій, що призвели до травмування або загибелі працівника. Саме через ці недоліки нещасні випадки на виробництві не відносяться до таких, що пов'язані з виробництвом, або взагалі не включаються у державну статистику виробничого травматизму.

Оскільки структура виробництва та статево-віковий склад працівників підприємств різних видів економічної діяльності в АТО України далеко не однакові, для порівняльного аналізу рівнів виробничого травматизму, були систематизовані та проаналізовані дані про відносні показники, які характеризують частоту травмування і загибелі працівників та важкості перебігу травм, в результаті настання нещасних випадків на виробництві.

У цілому по Україні цей показник становив від 1,1 (2013) до 1,4 (2009 і 2010), у середньому – 1,3, а в окремих областях – від 0,3 – Закарпатська (2013) до 4,2 – Донецька, (2009 і 2010), відмінність у цих показниках становить 14 разів.

Щорічне перевищення цього коефіцієнту у порівнянні із середніми по Україні відмічалось тільки у Донецькій, Луганській та Херсонській областях, при постійному зменшенні у Донецькій (з 3,8 до 3,1 – на 22,6 %), Закарпатській (з 0,9 до 0,3 – у 3,0 рази), Херсонській (з 1,4 до 1,1 – на 27,3 %) областях та у м. Києві – з 0,7 до 0,4 – у 1,8 раза).

Показник частоти смертельного травмування (загибелі) працівників на 100000 працюючих (Кчс) виглядає набагато гіршим, оскільки в цілому по Україні він становив від 12,3 (2013) до 13,1 (2010), або в середньому – 12,7, а в АТО України – від 5,9 (Закарпатська область, 2009) до 25,9 (м. Севастополь, 2012), відмінність між цими показниками складає 4,4 раза.

Перевищення середнього по Україні показника смертельного травматизму щороку відмічалось у 12-15 АТО, найбільше – у АР Крим, Житомирській, Івано-Франківській, Кіровоградській, Луганській Херсонській, Хмельницькій, Черкаській областях та у м. Севастополі.

Необхідно відмітити, що з 2011 до 2013 року з 11 до 13 АТО розширилась територія, на якій показник смертельного травматизму перевищує середній по Україні.

Постійне зменшення (поліпшення) цього показника протягом 2011-2013 років відмічено у 5-и областях, зокрема: Волинській (з 13,3 до 6,0 – у 2,2 раза), Донецькій (з 17,8 до 16,6 – на 7,2 %), Закарпатській – з 6,5 до 5,9 – на

*ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ
(за видами економічної діяльності)*

10,2 %), Луганській (з 22,7 до 18,4 – на 23,4 %) та Тернопільській (з 12,7 до 3,2 – у 4,0 рази), а щорічне збільшення (погіршення) – у 5-и таких областях, як: Дніпропетровська (з 10,7 до 12,3 – на 15,0 %), Житомирська (з 6,5 до 19,8 – у 3,0 рази), Сумська (з 12,7 до 16,3 – на 28,3 %), Черкаська (з 10,5 до 22,6 – у 2,2 рази) та Чернігівська (з 6,5 до 8,3 – на 27,7 %).

Необхідно підкреслити, що травматизм на виробництві в Україні протягом 2009-2013 років призводив до значних негативних соціально-економічних наслідків. Оскільки травмування і загибель працівників в результаті настання нещасних випадків на виробництві зумовлювало:

а) усунення потерпілих від трудового процесу, коли підприємства України втратили через нещасні випадки на виробництві майже 2 млн 408 тис. робочих людино-днів (в середньому 408,6 тис. щорічно), що вкрай негативно позначилось на виконанні соціально-економічних та виробничих планів підприємств;

б) великі обсяги виплат відшкодувань підприємствами потерпілим, а також членам сімей та утриманцям померлих, які за п'ять років склали 109,7 млн грн, (в середньому щорічно – 21,9 млн грн).

Більше половини з цих відшкодувань (59,2 млн грн, щорічно – 11,8 млн грн) йшли на оплату перших п'яти днів за листками тимчасової непрацездатності, пов'язаної з травмуванням працівників в результаті настання нещасних випадків на виробництві.

в) відчутні витрати на ліквідацію наслідків нещасних випадків та аварій (вартість зіпсованого устаткування, зруйнованих будівель споруд тощо), які сягнули 36,4 млн грн, (щорічно – 7,3 млн грн).

За висновками експертів втрати роботодавців через виробничий травматизм у багато разів перевищують вартість належних профілактичних заходів, які дозволяють істотно знизити рівні виробничого травматизму та попередити його негативні наслідки.

Стає також очевидним, що високий рівень виробничого травматизму певною мірою гальмує повернення в економіку нашої країни інвестицій, негативно позначається на виробничому іміджі українських підприємств та на продукції, яку вони виготовляють.

Показник частоти травмування працівників на виробництві (Кч) становив в середньому по Україні 1,3, а серед працівників окремих галузей – від 0,2 (фінансова діяльність, 2012) до 11,7 (добувна промисловість, 2009), відмінність цих показників складає у 58,5 рази.

У окремі роки серед різних галузей цей показник складав від 0,3 (фінансова діяльність, 2010 і 2013) до 11,7 (добувна промисловість, 2009).

Щорічне перевищення середнього по Україні показника відмічено серед працівників 3-4-х галузей, найбільше – у таких, як: рибальство, рибництво; добувна промисловість; переробна промисловість; будівництво; фінансова діяльність.

Висновки і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, питома вага нещасних випадків на виробництві, зареєстрованих серед працівників підприємств таких п'яти видів економічної діяльності, як: сільське господарство, мисливство, лісове господарство; добувна промисловість; переробна промисловість; будівництво; діяльність транспорту та зв'язку щорічно складає у середньому 76,2 % загальної кількості зареєстрованих в Україні нещасних випадків на виробництві.

Основними подіями, що призводять до травмування і загибелі працівників внаслідок настання нещасних випадків, пов'язаних з виробництвом, є: падіння потерпілого; падіння, обрушення, обвалення предметів, матеріалів, породи,

ґрунту, дія предметів, що розлітаються; дорожньо-транспортні пригоди; падіння потерпілого з висоти.

Ці п'ять видів подій викликали травмування майже 3/4 працівників (72,2 %), а загибель – майже 2/3 (62,8 %) працівників при настанні нещасних випадків, пов'язаних з виробництвом.

Основними причинами настання нещасних випадків на виробництві в Україні є: організаційні, які, в середньому, призводять до травмування 70,9 % працівників, а до загибелі – 58,8; технічні, відповідно 13,2 % і 17,9 %; психофізіологічні, які викликали травмування 3,3 % працівників, а загибель – 8,5 % та інші (крім організаційних, технічних та психофізіологічних) причини, які призвели до травмування 13,2 %, а загибелі – 14,5 % працівників.

У зв'язку із зазначеними соціально-економічними наслідками виробничого травматизму, виникає нагальна потреба в активізації та об'єднанні зусиль сторін соціального діалогу на всіх рівнях його ведення, направлених в першу чергу на реалізацію запланованих профілактичних заходів, передбачених, зокрема, у Загальнодержавній програмі поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2014-2018 роки, в діючих галузевих угодах, колективних договорах, відповідних регіональних програмах.

Стану охорони праці, реалізації конкретних профілактичних заходів необхідно приділяти постійну увагу на засіданнях колегій і громадських рад центральних та місцевих органів виконавчої влади за участю представників сторін соціального діалогу, виборних органів членських організацій ФПУ, зосереджуючи увагу на окремих галузях економіки і, навіть, підприємствах з високим рівнем виробничого травматизму.

Враховуючи наміри Уряду щодо Державного бюджету України на 2015 рік необхідно:

- не допустити зниження життєвого рівня населення України і рівня його соціального захисту,
- віднайти можливості подолання соціальної несправедливості не за рахунок урізання фінансування галузей бюджетної сфери, а шляхом залучення інших джерел наповнення державної казни (введення податку на багатство та розкіш, підвищення рівня оподаткування нетрудових доходів, легалізація заробітної плати та зайнятості, жорсткий контроль за витрачанням бюджетних коштів тощо).

Вважаємо, що в бюджеті поточного року дійсно є ряд видатків, які слід скорегувати та перенаправити на цілі, які сьогодні мають першочергове значення. Проте, зазначене не повинно загрожувати зниженню основних соціальних стандартів і гарантій. Запропоновані Урядом антикризові заходи не повинні стати новим детонатором соціального невдоволення.

Список використаних джерел

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. - № 30. – С. 141.
2. Ізуїта П. О. Правове регулювання охорони праці в умовах ринкової економіки / П. О. Ізуїта – Х. : Нац. ун-т внутр. справ, 2008. – С. 17.
3. Охорона праці // Аналіз стану охорони праці в Україні. – 2011. – № 3. – С. 31-35.
4. Федоренко В. Г. Ринок праці в Україні та економічні тенденції в умовах світової фінансової кризи / В. Г. Федоренко // Економіка та держава. – 2009. – № 1. – С. 4-5.
5. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. <http://www.dnop-dp.in.ua/news-208.html>.
7. Статистичний бюлетень «Травматизм на виробництві» за 2013 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publposl_u.htm.
8. European Responsible Care Security Code [Electronic resource] / CEFIC. – Brussel. – 2010. – Access Mode : http://www.cefic.org/Documents/ResponsibleCare/Feuillet%20RC_SecurityCode_V4.pdf.